12. 5. 2003

ID: 21669

Nadace

Účelem nadace obecně nemůže být správa vlastního majetku.

Účelem nadace obecně nemůže být správa vlastního majetku.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Odo 413/2002, ze dne 5.11.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci návrhu na povolení zápisu N. C., do nadačního rejstříku, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. F 86600/98, o dovolání navrhovatelky, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. srpna 2001, č.j. 7 Cmo 757/99-53, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením potvrdil odvolací soud usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17.6.1999, č.j. F 86600/98/01-34, kterým tento soud zamítl návrh na povolení zápisu N. C. (dále též jen „nadace“) do nadačního rejstříku.

V odůvodnění svého usnesení odvolací soud uzavřel, že s námitkami odvolatelky lze souhlasit potud, že výtky soudu prvního stupně ohledně chybějící identifikace členů správní rady a revizora v upraveném statutu a ohledně nepřípustnosti úpravy účelu dosavadní nadace při změně na nadaci podle zákona č. 227/1997 Sb., (dále též jen „zákon“), nebyly oprávněné.

Rozčlenění statutu na část nazvanou „úvod ke statutu“ a část nazvanou „statut nadace,“ přičemž v každé z těchto částí jsou obsaženy některé obligatorní náležitosti upraveného statutu a každá z nich je shodně datována a podepsána, nadační zákon nevylučuje. Podle ustanovení § 35 odst. 2 občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“) je pak třeba právní úkon vyjádřený slovy vykládat nejen podle jeho jazykového vyjádření, ale zejména podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, s přihlédnutím k účelu daného právního úkonu, není-li ovšem tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Tento předpoklad je v projednávané věci splněn.

Výraz „Úvod ke statutu“ lze nepochybně chápat i jako „úvodní část statutu,“ a to, že s částí označenou „Statut nadace C.“ tvoří nedílný celek vyplývá nejen z toho, že uvedená druhá část tvoří podle výslovného vyjádření v úvodní části její přílohu, nýbrž i z nepřerušovaného číslování obou listin, jejich společného uvození „N. C.“ zvýrazněného vyšším a tučnějším písmem a konečně i z pevného spojení obou listin v jeden celek.

Z obsahu uvedených listin se podává, že v části úvodní jsou obsaženy náležitosti statutu uvedené v § 3 odst. 2 písm. b), e) a f) ve spojení s § 4 odst. 1 zákona, tj. údaje o zřizovatelích (zakladatelích)

nadace, o členech správní rady a jejich funkcích v ní a o revizorce nadace. V druhé části jsou obsaženy zbývající náležitosti.

Odvolací soud se neztotožnil ani s názorem soudu prvního stupně o absolutním vyloučení možnosti úpravy účelu stanoveného v původním statutu nadace v upraveném statutu. Nelze totiž vyloučit případy, kdy účel nadace vyjádřený v původním statutu vyhovoval předpisům platným v době jejího vzniku, ale je nevyhovující z hlediska platného zákona. Pokud by byl správný závěr soudu prvního stupně, byla by adaptace takových nadací na nadace podle zákona č. 227/1997 Sb. vyloučena. Takový úmysl zákonodárce však ani z jazykového vyjádření zákona ani ze smyslu a účelu přechodného ustanovení § 35 zákona, nevyplývá. V posuzovaném případě byla navíc úprava účelu dosavadní nadace v upraveném statutu zčásti reakcí na změnu vlastnických poměrů týkajících se některých nemovitostí - národních kulturních památek - k jejichž uchování měla mimo jiné přispívat. Zčásti pak směřovala k vyloučení těch činností, které svým charakterem byly obecně prospěšnými službami, jejichž poskytování nadacím podle zákona nepřísluší a ke konkretizaci ustanovení původního statutu ohledně dobročinných a jiných účelů, k nimž mohly být výnosy majetku též využívány.

Pokud však jde o účel nadace, jak je stanoven ve druhém a třetím článku části druhé upraveného statutu, trpí podle odvolacího soudu jinou závažnou vadou, kterou soud prvého stupně explicitně neuvedl.

Podle § 1 odst. 1 věty prvé zákona, jsou nadace účelová sdružení majetku [§ 18 odst. 2 písm. b) obč. zák.], zřízená a vzniklá podle nadačního zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů. Z uvedené definice nelze dovodit všechny charakteristické znaky nadace podle platného práva. Z důvodové části k nadačnímu zákonu vyplývá, že dovodit nelze ten znak nadace, že „majetek k dosažení obecně prospěšného cíle nevyužívá sama nadace, ale tohoto cíle je dosahováno třetí osobou," neboli, že „posláním nadace jako sdruženého majetku není přímo obecně prospěšnou činnost provozovat, ale prostřednictvím především finanční podpory, na základě konkrétních projektů v souladu s účelem, pro který je nadace zřízena, ji umožnit, rozvíjet a jinak napomáhat její realizaci." To znamená, že „podstatou nadace je akumulace majetku a jeho následné obecně prospěšné rozdělování určené účelem nadace, popřípadě i stanovením okruhu možných destinatářů."

V daném případě ve vztahu k tomuto charakteristickému znaku nadace splňuje vlastní účel nadace, jak je vymezen v upraveném statutu, pouze pomoc Č. p. sv. V. Ř. m. b. (f.) - OFM, případně dalším náboženským organizacím při údržbě jejich majetku, který má kulturní hodnotu a dále financování veřejně prospěšných humanitárních, charitativních a zdravotních programů. Nikoli však již uchování, tj. péče, o národní kulturní památky, které jsou ve vlastnictví samotné nadace. Pokud by v tomto směru mělo jít o nadační činnost, musela by nadace poskytovat nadační příspěvky sama sobě, což je v rozporu s § 2 odst. 4 zákona, podle něhož je pojmovým znakem nadačního příspěvku, že je poskytován třetím, od nadace odlišným osobám. Z uvedeného důvodu pokládá odvolací soud názor navrhovatelky, dovozovaný pouze z doslovného znění zákonné definice nadace v § 1 odst. 1 zákona - že totiž tento zákon nevylučuje, aby obecně prospěšných cílů bylo v daném případě dosahováno péčí nadace o národní kulturní památky v jejím vlastnictví, za mylný.

Podle odvolacího soudu nelze ani pominout, že nemovitosti ve vlastnictví nadace tvoří její nezcizitelné nadační jmění, které musí podle § 3 odst. 5 zákona splňovat podmínku předpokladu

trvalého výnosu. Ten by měl být ve smyslu § 2 odst. 2 a § 21 odst. 1 zákona použit především k plnění účelu nadace, to je k poskytování nadačních příspěvků a jen v omezeném a nezbytném rozsahu k úhradě nákladů souvisejících se správou nadace.

Z článku třetího upraveného statutu nadace se však podává, že poskytování nadačních příspěvků (tedy vlastní účel nadace) přichází v úvahu pouze tehdy, je-li zajištěno krytí nákladů spojených se správou nadace. Vzhledem ke článku pátému upraveného statutu, podle kterého se počítá s celkovými ročními náklady nadace, včetně údržby a nutných oprav nemovitého majetku tvořícího nadační jmění, až do výše 90 % nadačního jmění podle jeho stavu k 31.12. téhož roku, to je při ohlášené minimální výši nadačního jmění s částkou až 4,064.400,- Kč, přičemž podle výkazu příjmů za rok 1997, předloženého navrhovatelkou činilo nájemné z nemovitostí 377.901,85 Kč, lze jen stěží předpokládat, že by užití výnosu nadačního jmění mohlo být použito k jinému účelu, než k úhradě nákladů na správu, to je zřejmě především na péči o nemovitosti ve vlastnictví nadace. Ostatně v druhém odstavci článku druhého upraveného statutu se výslovně stanoví, že příjem získaný z užívání nemovitostí ve vlastnictví nadace třetími osobami, slouží především k údržbě tohoto majetku a ke krytí nutných nákladů souvisejících se správou nadace.

Konečně nelze přehlednout ani vnitřní rozpor upraveného statutu spočívající v tom, že péče o nemovitosti ve vlastnictví nadace, které jsou národními kulturními památkami, je na jedné straně pokládána za nadační činnost ve smyslu dosahování obecně prospěšného cíle (článek druhý, upraveného statutu), na straně druhé však jako součást správy majetku nadace, odůvodňující vysoké procento nákladů na správu (článek pátý upraveného statutu). Přitom zákon v § 21 odst. 1 oba účely vynakládání prostředků z majetku nadace striktně odděluje.

Má-li tedy být udržování a zvelebování nemovitého majetku nadace nadační činností (kteroužto možnost odvolací soud a shora uvedeno nepokládá za přípustnou), není důvodný požadavek na vysokou míru nákladů. Není-li nadační činností, pak nejsou odůvodněny vysoké náklady na tyto nemovitosti, neboť nelze předpokládat, že jejich běžná údržba a nutné opravy, bez jejich zvelebování za účelem obnovení jejich kulturní hodnoty, by takové náklady vyžadovaly.

I když zvelebováním vlastního majetku nadace nepochybně dochází i k jeho zhodnocování, přičemž náklady na zhodnocení jsou v § 21 odst. 2 zákona zahrnuty mezi náklady související se správou nadace, je třeba podle odvolacího soudu pojem „zhodnocení“ vykládat nikoli pouze jako zvýšení hodnoty majetku, nýbrž ve spojení s požadavkem předpokladu jeho trvalého výnosu (přírůstků) upraveným v § 2 odst. 5 zákona, jako zvýšení výnosu z něj dosahovaného.

Ze všech uvedených důvodů dospěl odvolací soud k závěru, že účel nadace, jak vyplývá nejen z definice uvedené v § 1 odst. 1 zákona, ale i z kontextu s jeho dalšími ustanoveními, zejména § 2 odst. 2 a 4 a § 21 odst. 1 až 4, ve své převážné části není v souladu se smyslem a účelem nadačního zákona. V rozporu se smyslem a účelem nadačního zákona je rovněž stanovení nepřiměřeně vysoké částky, kterou je možno užít na náklady spojené se správou nadace, zatímco na nadační činnost ve vlastním slova smyslu lze využít jen zcela mizivé částky (pokud vůbec nějaké). Proto odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně.

Protože otázky, zda může nadace plnit obecně prospěšný účel i tím, že z prostředků nadace

zvelebuje svůj vlastní majetek, který je nemovitými kulturními památkami, popřípadě zda za tímto účelem může na úkor vlastní nadační činnosti vynakládat jako součást nákladů souvisejících se správou nadace převážnou část, popřípadě i veškeré prostředky nadace převyšující nedotknutelný základ nadačního jmění, pokládá odvolací soud za otázky zásadního právního významu, připustil proti svému rozhodnutí dovolání.

Proti usnesení odvolacího soudu podala navrhovatelka v otevřené lhůtě dovolání. jako důvod dovolání označila nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem [§ 241 odst. 3 písm. d) občanského soudního řádu - dále též jen „o.s.ř.“].

V dovolání uvedla, že vznikla registrací Obvodním úřadem pro P. 1 dne 2.7.1992, přičemž registrující orgán shledal obecně prospěšným účelem správu, údržbu a využívání nemovitého majetku Ř. m. b.-f., popřípadě dalšího majetku svěřeného nadaci dalšími řády, kongregacemi nebo jinými právnickými osobami. V roce 1995 daroval Ř. m. b.-f. nemovitý majetek přímo nadaci. Součástí tohoto majetku jsou i kulturní památky.

Zákon č. 227/1995 Sb., definuje nadace jako účelová sdružení majetku vzniklá k dosahování obecně prospěšných účelů, kterým je i ochrana kulturních památek.

Upravený statut deklaruje jako účel nadace uchování národních kulturních památek, které jsou ve vlastnictví nadace, pomoc Č. p. sv. V. Ř. m. b.-f., popřípadě dalším náboženským organizacím při údržbě jejich majetku, který má kulturní hodnotu. Tímto vymezením navrhovatelka splňuje požadavek obecně prospěšného účelu, jak je zákonem definován.

Spor vzniká o to, zda může být účel nadace naplněn péčí o vlastní majetek. Dovolatelka soudí, že při posuzování této otázky je třeba vycházet z toho, o jaký majetek se jedná. Účelem nadace nemůže být péče o jakýkoli majetek, ale pouze o takový majetek, kterému zákon poskytuje zvláštní ochranu. Takovým majetkem kulturní památky nepochybně jsou, když je jejich režim „podřízen zákonu č..... o státní památkové péči.“ Tento zákon deklaruje zájem společnosti na ochraně kulturních památek i tím, že stanoví pod sankcí povinnosti vlastníků kulturních památek.

Po nabytí účinnosti zákona č. 227/1997 Sb. nadace rozhodla o své další existenci ve formě nadace a kulturní památky ve svém vlastnictví vložila do nadačního jmění s cílem jejich dlouhodobé ochrany, jejíž zajištění spatřuje v požadavku trvalosti nadace. Odvolací soud se však otázkou trvalosti existence nadace vůbec nezabýval.

Pokud jde o stanovená pravidla pro omezení nákladů nadace, stanovila je ve vztahu k povinnosti stanovené zákonem o státní památkové péči, zajistit péči o kulturní památky, které jsou v jejím vlastnictví. Stanovení vyššího procenta volila s tím, že konkrétní výše nákladů na správu nadace bude každoročně konkretizována ve výroční zprávě. Navrhovatelka nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že takto vysoké procento nákladů popírá účel nadace, neboť při této výši budou užity na nadační činnost, kterou je dle názoru soudu jen poskytování příspěvků, minimální prostředky. Do nákladů na správu nadace je nutné započítávat i prostředky, poskytnuté orgány památkové péče jako účelově vázané prostředky na obnovu a údržbu kulturních památek, a prostředky dalších osob, které

jsou nadaci poskytnuty se stejným účelovým určením. Tyto prostředky zvyšují procento nákladů na správu nadace.

Navrhovatelka rovněž uvádí, že na poskytování nadačních příspěvků lze použít dalších prostředků nadace, zejména nadačních darů. Dovolatelka tvrdí, že nepatří do pravomoci soudu posuzovat, jak vysoké nadační přípěvky má nadace poskytovat. Domnívá se, že při svém rozhodování měl soud brát v úvahu i důsledek svého zamítavého rozhodnutí, které může mít negativní důsledek pro další existenci kulturních památek v majetku nadace. Po likvidaci nadace by mohl být majetek převeden na … město P., u kterého lze těžko předpokládat zájem o kulturní památky mimo město a v technickém stavu vyžadujícím náklady, nebo na stát, který bude zatížen povinností péče o tyto památky a je otázkou, zda tuto péči zajistí lépe, než současný vlastník.

Dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud usnesení obou soudů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 1 o.s.ř.

Dovolací soud se zabýval nejprve otázkou, zda lze zřídit nadaci za účelem péče o vlastní majetek, který tvoří nadační jmění. Odvolací soud za situace, kdy zákon na tuto otázku nedává přímou odpověď, tj. kdy nejde vycházet pouze z gramatického výkladu zákona, použil výkladu historického, když vycházel z důvodové zprávy k zákonu č. 227/1997 Sb. a výkladu teleologického, když vycházel z účelu zákona.

Dovolací soud se ztotožnil se závěrem odvolacího soudu, že jestliže důvodová zpráva k zákonu uvádí, že „majetek k dosažení obecně prospěšného cíle nevyužívá sama nadace, ale tohoto cíle je dosahováno třetí osobou," a dále že „posláním nadace jako sdruženého majetku není přímo obecně prospěšnou činnost provozovat, ale prostřednictvím především finanční podpory, na základě konkrétních projektů v souladu s účelem, pro který je nadace zřízena, ji umožnit, rozvíjet a jinak napomáhat její realizaci" a rovněž, že „podstatou nadace je akumulace majetku a jeho následné obecně prospěšné rozdělování určené účelem nadace, popřípadě i stanovením okruhu možných destinatářů," lze z těchto vyjádření historickým výkladem dovodit, že účelem nadace obecně nemůže být správa vlastního majetku. Jinak řečeno nadaci nelze zřídit za tím účelem, aby shromažďovala majetek za účelem správy majetku vlastního. Tomuto závěru ostatně odpovídá i ustanovení § 4 odst. 1 zákona, které upravuje základní obsah statutu nadace a které stanoví ohledně nadační činnosti, že statut nadace upravuje podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, popřípadě okruh osob, kterým je lze poskytovat a způsob, jakým se poskytují. Toto ustanovení tedy vychází z toho, že nadační činnost spočívá v poskytování příspěvků destinatářům, jak se uvádí v důvodové zprávě k zákonu.

Stejný závěr lze podle názoru dovolacího soudu dovodit i teleologickým výkladem, neboť je-li účelem nadace dosahování obecně prospěšných cílů a shromažďování majetku zákonem dovoleným způsobem za tímto účelem, což lze dovodit z kontextu jednotlivých ustanovení zákona i důvodové zprávy, je v rozporu s takovým účelem vynakládat shromážděný majetek výlučně anebo převážně na správu vlastního majetku.

Dovolatelka proti tomuto závěru namítá, že v jejím případě jde o zvláštní případ, vymykající se obecným závěrům odvolacího soudu. Specifikum svého případu spatřuje v tom, že její nadační majetek tvoří také (ale nejen) věci, které mají charakter kulturních památek. Podle jejího názoru nemůže účelem nadace péče o jakýkoli majetek, ale pouze o takový majetek, kterému zákon poskytuje zvláštní ochranu. Takovým majetkem kulturní památky nepochybně jsou, když je jejich režim podřízen zákonu č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči. Tento zákon deklaruje zájem společnosti na ochraně kulturních památek i tím, že stanoví pod sankcí povinnosti vlastníků kulturních památek.

Dovolací soud uzavřel, že závěry dovolatelky nejsou správné. Je sice pravdou, že obecně může být obecně prospěšným cílem nadace péče o kulturní památky, z toho však nelze dovozovat, že takovým cílem může být péče o památky ve vlastnictví nadace, resp. v jejím nadačním jmění. Takový závěr je především v rozporu se samotným charakterem a účelem nadačního jmění.

Nadační jmění má podle ustanovení § 2 odst. 2 sloužit k dosahování účelu, pro který byla nadace zřízena. Má tedy být prostředkem k dosažení cílů nadace, nikoli cílem její činnosti. Podle ustanovení § 3 odst. 5 musí být nadační jmění tvořeno hodnotami, které splňují předpoklad trvalého výnosu. Pokud by bylo samo nadační jmění (respektive věci, či jiné majetkové hodnoty, které je tvoří) předmětem péče nadace, na nějž by nadace výnosy nadačního jmění vynakládala, lze ztěží hovořit o tom, že nadační jmění splňuje předpoklad trvalého výnosu. Účelem nadace by pak vlastně byla správa nadace, když podle ustanovení § 21 odst. 1 zákona může být majetek nadace použit pouze na nadační příspěvky a k úhradě nákladů souvisejících se správou nadace a nadace by vlastně pouze shromažďovala prostředky na svoji správu a samozřejmě je též na tuto správu vynakládala. Na tomto závěru nic nemění to, že v projednávané věci může nadace vykonávat i skutečnou nadační činnost, když ji může vykonávat pouze v omezeném rozsahu a výkonem této činnosti navrhovatelka oprávněnost své existence neobhajuje.

Pokud jde o tvrzení dovolatelky, že zvláštnosti jejího účelu lze obhájit tím, že spravuje majetek jemuž zákon poskytuje zvláštní ochranu a zároveň deklaruje zájem společnosti na jeho ochraně tím, že stanoví pod sankcí povinnosti jeho vlastníků, ani tento argument nepovažuje dovolací soud za oprávněný. V českém právním řádu existuje celá řada případů, kdy zákon poskytuje určitému majetku zvláštní ochranu a stanoví zvláštní povinnosti jeho vlastníků. Takovým majetkem je např. majetek investiční společnosti podle zákona č. 248/1992 Sb. a je jím ostatně i sám majetek nadací, chráněný zákonem č. 227/1997 Sb.

Pro úplnost je třeba uvést, že postup, při kterém nadace využívá prostředky nadace pouze, či převážně, ke správě vlastního majetku, ji zvýhodňuje proti ostatním subjektům pečujícím o vlastní majetek. Statut nadace ji totiž zaručuje, že její příjmy plynoucí z pronájmu nemovitostí, které jsou součástí nadačního jmění, jakož i určené další příjmy plynoucí z nadačního jmění, nepodléhají dani z příjmů [viz § 19 odst. 1 písm. r) zákona č. 586/1992 Sb.]. Lze tedy říci, že výklad účelu nadace, který předestírá dovolatelka, směřuje k obcházení zákona č. 586/1992 Sb.

Protože právní posouzení věci co do řešení otázek, na nichž napadené rozhodnutí spočívá, je správné, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o.s.ř.), dovolání podle § 243b odst. 1 o.s.ř. zamítl. Přitom se již nezabýval druhou z otázek, ohledně které odvolací soud připustil dovolání, protože dovolatelka v dovolání nenapadala závěry odvolacího soudu o tom,

že nelze vynakládat 90 % výnosů nadačního jmění na správu nadace, ale dovozovala, že za stavu, kdy správa nadace a plnění jejího cíle splývají v jedno, je takové nakládání s majetkem nadace oprávněné.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti